

Dr MICHAEL ANTOLOVIĆ, vanredni profesor
Univerzitet u Novom Sadu, Pedagoški fakultet
Sombor, Republika Srbija
mihael.antolovic@pef.uns.ac.rs

Dr BILJANA ŠIMUNOVIĆ-BEŠLIN, vanredni profesor
Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet
Novi Sad, Republika Srbija
simunovic@ff.uns.ac.rs

UDK: 930.2

pregledni rad
primljeno: 14. oktobar 2018.
prihvaćeno: 21. novembar 2018.

<https://doi.org/10.29362/ist20veka.2019.1.ant.9-36>

PUBLIC HISTORY – ISTORIJSKA PRAKSA, ALTERNATIVNI POKRET, NAUČNA DISCIPLINA?

APSTRAKT: Tokom 20. i u prvim decenijama 21. veka promenjen je način na koji se istorija proučava, ali i načini na koje se istorija „prikazuje“ i „konzumira“, kako u akademskoj zajednici, tako i u najširoj javnosti. Promene su izazvane prevashodno inovacijama u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija. Prelazak iz „Gutenbergove galaksije“ u svet elektronskih i digitalnih (multi)medija učinio je istorijske sadržaje dostupnijim najširoj publici i povećao, u ranije nezabeleženoj meri, njihovo prisustvo u javnom diskursu savremenih društava širom sveta. Navedene okolnosti učinile su aktuelnim pitanje o „javnoj prirodi istorije“ i uticale na konstituisanje nove naučne discipline – public history – javne istorije, odnosno primenjene istorije (eng. applied history, nem. angewandte Geschichte), koja obuhvata proučavanje različitih oblika prisutnosti i primene istorije u „stvarnom životu“, izvan učionica, ali i izvan akademskih „kula od slonovače“. U radu su prikazani: istorija razvoja, karakteristična teorijsko-metodološka obeležja, dometi, izazovi i perspektive javne i / ili primenjene istorije. Cilj rada je da se među istoričarima u Srbiji podstakne stručno razmatranje ovog fenomena.

KLJUČNE REČI: Metodologija istorijske nauke, istorija, javna istorija, primenjena istorija, popularna istorija, digitalna istorija

Od alternativnog pokreta do akademske discipline

Od vremena svoga nastanka istorijska nauka bila je prisutna u javnosti budući da je, zajedno sa filozofijom, filologijom i književnošću, predstavljala osnovu „klasičnog obrazovanja“ evropskog građanstva tokom „dugog 19. veka“. Glavni zadatak istorije je u to vreme bio da „sliku sveta“ i političke ciljeve građanstva (li-

beralni politički poredak i nacionalna država) učini legitimnim.¹ Sa uznapredovalim procesom „ponaučenja“ istorije, koji se odvijao od druge polovine 19. veka, istorijska nauka se sve više udaljavala od širih krugova javnosti. Uprkos tome što je nemački istoričar Teodor Momzen (Theodor Mommsen) za svoju voluminoznu *Rimsku istoriju* (*Römische Geschichte, History of Rome*) bio u osvit 20. stoleća (1902) ovcenčan Nobelovom nagradom za književnost, akademski istoričari su sve više težili da se udalje od književnosti. Rezultati naučne historiografije postajali su sve „naučniji“ i „stručniji“, a time i sve manje zanimljivi i pristupačni laičkim krugovima. Odgovor na interesovanje šire čitalačke publike za prošlost trebalo je da bude naučno-popularna historiografija.² Autori dela koja se mogu svrstati u ovaj istoriografski žanr uglavnom nisu bili akademski istoričari. Uloga pisaca naučno-popularne historiografije, kao posrednika između nauke i šire javnosti, bila je izuzetno značajna i pre nego što su počeli da, osim knjiga i štampanih medija, koriste i nove, razvijene tokom 20. veka, zahvaljujući inovacijama u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija – film, radio, televiziju i, naposljetku, internet.³

Tokom 1950-ih i 1960-ih godina u interpretiranje savremene istorije intenzivno se uključila filmska industrija i televizija. Britanska televizija, kako zvanični Bi-Bi-Si (BBC – British Broadcasting Corporation), tako i komercijalne nezavisne mreže, kakva je, na primer, bila Aj-Ti-Vi (ITV – Independent Television), predstavljaju dobar primer.⁴ Istoričar umetnosti i muzeolog Kenet Klark (Kenneth Mackenzie Clark) odrekao se u vreme rađanja televizije karijere predavača na Univerzitetu u Oksfordu da bi mogao da se angažuje na televiziji. Vrhunac njegovog televizijskog stvaralaštva predstavljala je serija pod naslovom *Civilizacija* (*Civilisation*), koja je emitovana krajem 1960-ih godina.⁵ Poseban fenomen predstavljala je i dokumentarna serija *Svet u ratu* (*The World at War*), spektakularan produkcijski poduhvat *Televizije Temza* (*Thames Television*), realizovan od 1969. do 1973. godine. Bila je to prva „televizijska“ istorija Drugog svetskog rata. Glavni stručni konsultant bio je istoričar Nobl Frankland (Noble Frankland), koji je za vreme rata bio pilot britanskih vazduhoplovnih snaga, a posle rata generalni direktor Imperijalnog ratnog muzeja (Imperial War Museum) u Londonu. Serija je obuhvatala 26 tematskih celina (epizoda), sastavljenih uglavnom od originalnih filmskih zapisa dešavanja za vreme rata, snimljenih u različitim delovima sveta. Pored odlomaka iz dokumentarnih filmova, skoro svaka epizoda sadržavala je i snimke razgovora sa savremenicima, učesnicima i svedocima rata: političarima i diplomatama, oficirima i vojnicima, stotinama „običnih“ ljudi, istoričarima.

¹ Stefan Berger (ed.), *Writing the Nation. A Global Perspective* (London: Palgrave Macmillan, 2007).

² Stefan Berger, Chris Lorenz and Billie Melman (eds.), *Popularizing National Pasts. 1800 to Present* (New York: Routledge, 2012); Wolfgang Hardtwig und Erhard Schütz (hrsg.), *Geschichte für Leser. Populäre Geschichtsschreibung in Deutschland im 20. Jahrhundert* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005).

³ Asa Briggs i Piter Berk, *Društvena istorija medija. Od Gutenberga do Interneta* (Beograd: Clio, 2006).

⁴ Dafydd Sills-Jones, „Before the history boom. Revisiting UK television history documentary production“, *Critical Studies in Television. The International Journal of Television Studies*, 11, 1, (2016), 78–95.

⁵ Videti: James Stourton, *Kenneth Clark: Life, Art and Civilisation* (London: Collins, 2016).

O ambicioznosti producenata svedoči i činjenica da je za naratora odabran u to vreme najpopularniji i najugledniji britanski glumac Lorens Olivije (Laurence Olivier). Skoro pola stoleća nakon emitovanja, ova serija je i dalje vrlo popularna i, kao i sve druge istorije, predstavlja dragoceno svedočanstvo i o Drugom svetском ratu i o vremenu kada je nastala, odnosno kada je snimana i emitovana.⁶

Jedan od istoričara koji su intervjuisani u ovoj seriji bio je i A. Dž. P. Tejlor (Alan John Percivale Taylor). Tejlor je početkom 1930-ih započeo vrlo uspešnu akademsku karijeru kao predavač moderne istorije, najpre na Univerzitetu u Mančesteru, a potom na Univerzitetu u Oksfordu. Njegova predavanja su bila izuzetno popularna među studentima i činilo se logičnim da se u zreloom dobu (rođen je 1906) okuša i pred širom javnošću. Tokom ranih 1950-ih Tejlor je učestvovao u televizijskim panelima o različitim temama, a tokom 1960-ih dobio je priliku da na televiziji drži samostalna predavanja o temama iz istorije 20. veka (Oktobarska revolucija, Prvi svetski rat itd.). Tejlorovi nastupi na televiziji bili su jednako popularni kao i njegova predavanja na Oksfordu. Priliku da nastavi da ih drži izgubio je sredinom 1960-ih zbog kontroverzi koje je u britanskim akademskim krugovima izazvao knjigom o poreklu Drugog svetskog rata. Prešao je na Univerzitet u Londonu uz uslov da mu bude dozvoljeno da i dalje radi na televiziji. Ostao je sinonim za „televizijskog istoričara“.⁷

Popularnost istorije u najširoj javnosti podstakla je ideju o potrebi stvaranja nove istorijske discipline koja bi korespondirala sa uočljivom društvenom pojavom. Prelazak iz pisane u audio-vizuelnu kulturu uslovio je potrebu da se istorijska nauka prilagodi i da, „ne zatvarajući se u svoj univerzitetski diskurs već u bliskoj saradnji sa svojim agenturama u muzejima, arhivima, medijima i drugim javnim ustanovama“, ovlada novim tehnikama analize i interpretacije.⁸ Od početka 1970-ih godina u SAD i Velikoj Britaniji intenzivno je razmatrana ideja o istoriji po meri „postindustrijskog društva“ (kako ga je istovremeno označio Danijel Bel).⁹ Ovaj koncept nastao je u kontekstu snažnog interesovanja javnosti za prošlost, naročito za najnoviju, odnosno za savremenu istoriju. Činjenica da su „istorija i istorijska svest bile toliko prisutne kao retko kada pre“ navela je pojedine istoričare da decenije koje su usledile od 1970-ih posmatraju kao razdoblje „drugog istorizma“. U tom smislu, imajući posebno u vidu nemački slučaj, Paul Nolte ističe da je reč o „specifičnom interesovanju javnosti za prošlost“, naročito novog, posleratnog pokoljenja koje je ispoljilo svojevrsnu „opsednutost istorijom“, nasuprot negovanju istorijskog zaborava karakterističnom za pripadnike prethodne generacije, koji su imali lična i neposredna iskustva

⁶ Internet Movie Database (IMDb). The World at War. https://www.imdb.com/title/tt0071075/?ref_=adv_li_tt (pristupljeno 27. 9. 2018)

⁷ Videti: Kathleen Burk, *Troublemaker: The Life and History of A. J. P. Taylor* (New Haven and London: Yale University Press, 2000); Chris J. Wrigley, *A. J. P. Taylor: Radical Historian of Europe* (London: I. B. Tauris, 2006).

⁸ Heinrich Theodor Grütter, „Warum fasziniert die Vergangenheit? Perspektiven einer neuen Geschichtskultur“, in: *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*, hrsg. Klaus Füllmann, Heinrich Theodor Grütter und Jörn Rüsen (Köln: Böhlau Verlag, 1994), 54.

⁹ Daniel Bell, *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting* (London: Heinemann, 1974).

iz vremena Drugog svetskog rata.¹⁰ Obnavljanje interesovanja javnosti za prošlost, dodatno podstaknuto globalnom popularnošću filmske i televizijske produkcije, smenilo je preterano optimistična očekivanja od budućnosti, rasprostranjena tokom prve dve posleratne decenije. U prvom redu, ono je predstavljalo neposrednu posledicu opadanja vere u ideju napretka. Nespokojsvo je bilo uslovljeno konstantnom pretnjom od atomskog rata, problemima zbog zagađenja prirodne sredine, kao i sveobuhvatnom ekonomskom krizom koja je nastupila početkom 1970-ih. U takvom istorijskom kontekstu, u krugovima svetske akademske historiografije došlo je do ponovnog „oživljavanja naracije“ i usredsređivanja na individualna istorijska iskustva. O tome svedoči i konstituisanje novih historiografskih pravaca: „nove društvene istorije“, „istorije mentaliteta“, „istorije svakodnevice“ i drugih.¹¹

U takvim okolnostima je sredinom 1970-ih godina u SAD nastala jedna vrsta alternativnog historiografskog pokreta čiji je cilj bio da se nađe adekvatno rešenje za povećano interesovanje javnosti za istoriju. Zahvaljujući sredstvima Rokfelerove zadužbine, na Kalifornijskom univerzitetu u Santa Barbari kreiran je 1976. prvi specijalizovani studijski program iz oblasti *javne istorije* (public history). Dve godine docnije osnovan je časopis *The Public Historian*,¹² nakon čega je organizovano nekoliko konferencija posvećenih novoj disciplini. Nacionalni savet za javnu istoriju (National Council on Public History – NCPH) osnovan je 1980.¹³ Ključnu ulogu u procesu konstituisanja javne istorije kao naučne discipline imali su istoričari Robert Keli (Robert Kelley) i Vesli Džonson (Wesley G. Johnson), obojica univerzitetski nastavnici, sa bogatim iskustvom u oblasti savetovanja (konsaltinga) u državnoj upravi i korporativnom biznisu. U vreme ekonomske krize koja je uslovlila smanjenje javnih rashoda, uključujući i finansiranje univerziteta, naučnih instituta i projekata, Keli i Džonson su smatrali da javna istorija može da bude odgovarajuće rešenje i za nezaposlene istoričare, naročito za one sa titulama doktora istorijskih nauka, koji nisu imali uslove za građenje naučne karijere na univerzitetima i institutima.¹⁴

Keli je novu disciplinu definisao kao „upotrebu istoričara i istorijskog metoda izvan univerziteta: u vladi, privatnim korporacijama, medijima, istorijskim društvima i muzejima, pa čak i u privatnoj praksi“.¹⁵ Džonson je utvrdio osam

¹⁰ Paul Nolte, „Öffentliche Geschichte. Die neue Nähe von Fachwissenschaft, Massenmedien und Publikum: Ursachen, Chancen und Grenzen“, in: *Aufklärung, Bildung, „Histotainment“? Zeitgeschichte in Unterricht und Gesellschaft heute*, hrsg. Michele Barricelli und Julia Hornig (Frankfurt am Main: Peter Lang 2008), 133–135.

¹¹ Georg G. Igers, *Istorijska nauka u 20. veku. Kritički pregled u međunarodnom kontekstu* (Beograd: Arhipelag, 2014), 55–58.

¹² *The Public Historian*, <http://tph.ucpress.edu/> (pristupljeno 30. 8. 2018).

¹³ Thomas Cauvin, „The Rise of Public History: An International Perspective“, *Historia Critica*, XXX, 68, (2018), 11.

¹⁴ Wesley G. Johnson, „The Origins of "The Public Historian" and the National Council on Public History“, *The Public Historian*, 21, 3, (1999), 167–168; Frank Bösch, Constantin Goschler, „Der Nationalsozialismus und die deutsche Public History“, in: *Die Massenbewegen. Medien und Emotionen in der Moderne*, hrsg. Frank Bösch (Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2006), 7–8.

¹⁵ Robert Kelley, „Public History: Its Origins, Nature, and Prospects“, *The Public Historian*, 1, 1, (1978), 16.

osnovnih oblasti koje predstavljaju područje rada stručnjaka specijalizovanih za javnu istoriju: 1. *državna uprava* na svim nivoima vlasti, 2. *poslovne organizacije* i 3. *istraživačke organizacije* (istorijski „konsalting“, prikupljanje usmenih svedočanstava, istraživanja porodične istorije), 4. *mediji* (istraživanja za štampane i elektronske medije, igrane i dokumentarne filmove, urednički i izdavački poslovi, video prezentacije), 5. *očuvanje i zaštita istorijskih spomenika, istorijska društva i muzeji* (rad na interpretaciji i prezentaciji istorijske baštine), 6. *arhivi*, 7. *upravljanje državnim dokumentima* i, naposljetku, 8. *nastava iz oblasti javne istorije*.¹⁶

Glavni cilj prvog studijskog programa iz oblasti javne istorije, realizovanog na Univerzitetu u Santa Barbari u Kaliforniji, obuhvatao je razvijanje kompetencija istoričara za prezentovanje istorijskih sadržaja u formi prikladnoj „za medije i doba informacija“. Nastavni sadržaji i metodi nastave utvrđeni su u skladu sa ciljem da studenti ovladaju novim audio-vizuelnim tehnologijama, ali i novim metodama istraživanja, naročito tehnikama prikupljanja usmenih svedočanstava o prošlosti putem intervjua i upitnika, odnosno usmene istorije (oral history), kao i najraznovrsnijih materijalnih ostataka iz prošlosti (predmeta, fotografija, filmova i sl.). Ovladavanje konceptom, metodama i sadržajem javne, odnosno primenjene istorije (applied history) smatrano je uslovom za uspešno posredovanje između profesionalne istorije i laičke publike.¹⁷ Ipak, alternativni koncept javne, odnosno primenjene istorije nije naišao na opšte odobravanje u akademskim krugovima u SAD. S druge strane, pobornici javne istorije ulagali su mnogo truda da dokažu da nisu „drugorazredni istoričari“.¹⁸

Širenju uticaja javne istorije u globalnim razmerama znatno je doprineo Vesli Džonson koji je početkom 1980-ih promovisao koncept javne istorije tokom svojih putovanja po zapadnoj Evropi i Africi.¹⁹ Na dobrodošlicu je naišao jedino u Velikoj Britaniji, među pobornicima društvene i ekonomske istorije.²⁰ Međutim, prividno sličan alternativni pokret, kojim je rukovodio Rafael Semjuel (Raphael Samuel), imao je zapravo sasvim različite ciljeve. Kao pripadnik mlađe generacije (rođeni 1930-ih), Semjuel je bio zagovornik socijalne istorije kao i britanski marksisti, od kojih je učio zanat istoričara: Erik Hobsbaum (Eric Hobsbawm), Edvard P. Tompson (Edward Palmer Thompson), Kristofer Hil (John Edward Christopher Hill), Rodni Hilton (Rodney Howard Hilton). Prihvatajući marksističku teoriju društva, Semjuel je otišao korak dalje i od svojih učitelja, zahtevajući potpunu demokratizaciju istorijske nauke. Smatrao je da istoričari treba da se usmere na proučavanje marginalizovanih i eksploatisanih društvenih grupa, čiji predstavnici ne treba da budu samo objekat istorijskog istraživanja nego i aktivni učesnici u proučavanju i interpretiranju prošlosti. Semjuel je bio angažovan kao nastavnik na Uni-

¹⁶ Wesley G. Johnson, „Editor’s Preface“, *The Public Historian*, 1, 1, (1978), 6–7.

¹⁷ Uporediti: Irmgard Zündorf, „Contemporary History and Public History“, in: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 16. 03. 2017 <http://dx.doi.org/10.14765/zzf.dok.2.1017.v2> (pristupljeno 30. 7. 2018)

¹⁸ W. G. Johnson, „The Origins of *The Public Historian*, and the National Council on Public History“, 169.

¹⁹ Wesley G. Johnson, Jr., „An American Impression of Public History in Europe“, *The Public Historian*, 6, 4, (1984), 95–96.

²⁰ Th. Cauvin, „The Rise of Public History: An International Perspective“, 12–13.

verzitetu u Oksfordu. Bio je predavač na koledžu, koji je 1899. osnovan kao nezavisna obrazovna institucija sa ciljem da se pripadnicima radničke klase u Velikoj Britaniji pruži prilika da steknu univerzitetsko obrazovanje. Sredinom 1970-ih osnovao je pokret Istorijska radionica (History Workshop Movement), a 1976. pokrenuo (i uređivao) časopis *History Workshop Journal*. Program pokreta definisao je 1980. u programskom tekstu pod nazivom „O metodima istorijske radionice“.²¹

Pored otklona od formalizma i akademske strogoće – „radionice su svesno bežale od konvencija i hladnoće istraživačkih seminara (...) koje su pokretale rasprave u kreativnim zadimljenim prostorijama“ – u Istorijskoj radionici se naročito insistiralo na „demokratizaciji istorijske prakse“ i kolektivnom istraživanju i pisanju istorije, sa ciljem da se pokaže da „profesionalni istoričar nema monopol nad pisanjem i istraživanjem“. Pokret je sasvim odbacio uvrežene koncepte o objektivnosti i nepristrasnosti istoričara i vrednosno neutralnoj društvenoj nauci. Semjuel je isticao: „Umesto da pokušamo da zakopamo naša uverenja ili da tvrdimo da ona ne postoje, mi smo ih radije otvoreno obznanili i povezali naš rad, gde god je to bilo moguće, sa radničkim pokretom, sa feminizmom i sa bratskim socijalističkim grupama“. Naglašavao je i da istoričari moraju da budu svesni stvarnosti u kojoj žive. Istorijska radionica je osporila „Kineski zid između prošlosti i sadašnjosti, koji je jedna od glavnih zaostavština Rankeove revolucije u istorijskoj nauci i koja se snažno pojačava u novije vreme rasprostranjenim odbacivanjem evolucionističkog objašnjenja promene. Ova podela, po našem mišljenju, osiromašuje istraživanje prošlosti kao što i ograničava kritičko razumevanje sadašnjosti. (...) Ona takođe delotvorno udaljuje istoričare od onih širih pitanja o društvenoj i ideološkoj formaciji koja bi mogao da nagovesti jedan komparativniji pristup“.²² S obzirom na pomenute ciljeve Istorijske radionice, posve je jasno da su se Semjuelova izražena demokratska i emancipatorska stremljenja vrlo razlikovala od američkog koncepta javne, odnosno primenjene istorije, koji je bio izrazito praktičko-pragmatički usmeren.

Tokom prve dve decenije postojanja javne istorije, glavni tokovi akademske historiografije u Velikoj Britaniji i na evropskom kontinentu ili nisu poklanjali pažnju javnoj istoriji ili su se prema novoj naučnoj disciplini odnosili „čak i neprijateljski“.²³ I francuski istoričari su u većini ispoljavali nepoverenje prema komercijalizaciji istorijskih istraživanja. To se ne može osporiti ni time što je 1983. istoričar Feliks Tores (Felix Torrès) osnovao prvu konsultantsku agenciju pod nazivom *Public Histoire*, koja je angažovana da sprovodi arhivska istraživanja za privatne kompanije, a Anri Ruso (Henry Rousso) 1984. objavio članak o primenjenoj istoriji.²⁴ S druge strane, javna istorija se tokom 1990-ih etablirala u Kanadi, Novom Zelandu i Australiji. U Australiji je 1992. pokrenut specijalizovani časopis *Public History Review*, a 1998. osnovan i Australijski centar za javnu istoriju (Australian Centre for Public History).²⁵

²¹ Raphael Samuel, „On the Methods of History Workshop: A Reply“, *History Workshop Journal*, 9, 1, (1980), 162–176.

²² *Ibid.*, 167–168.

²³ W. G. Johnson, Jr., „An American Impression of Public History in Europe“, 90.

²⁴ Henry Rousso, „Applied History, or the Historian as Miracle-Worker“, *The Public Historian*, 6, 4, (1984), 65–85.

²⁵ I. Zündorf, „Contemporary History and Public History“.

Preokret u stavovima i odnosu prema javnoj istoriji u evropskim historiografijama nastupio je tek početkom novog milenijuma, a njegove razloge, po svoj prilici, treba tražiti u nekoliko međusobno povezanih činilaca: pojavi novih digitalnih medija koji su iznova aktuelizovali problem prezentacije prošlosti i komunikacije naučne historiografije sa publikom, nastupanju globalne ekonomske recesije i ponovnom slabljenju finansijskih pozicija državnih univerziteta, restrukturiranju evropskog visokog obrazovanja („bolonjska reforma“) i prilagođavanju akademske historiografije pomenutim društvenim promenama i sve uočljivijoj „komercijalizaciji istorijskih znanja“.²⁶

Istorija je i dalje prisutna u programima britanskih televizijskih kuća. U produkciji Bi-Bi-Sija nastala je 2000. godine serija pod naslovom *Istorija Britanije* (A History of Britain). Autor i „domaćin“ bio je istoričar Sajmon Šama (Simon Schama), ugledni predavač na prestižnim britanskim i američkim univerzitetima (Kembriđ, Oksford, Harvard, Kolumbija). Kada je prihvatio ponudu da napiše scenario i učestvuje u realizaciji dokumentarne serije o istoriji Britanije verovatno ni sam nije mogao da pretpostavi da će upravo njegov angažman na televiziji biti posebno istaknut kada desetak godina kasnije bude izabran za člana Britanske akademije.²⁷ Popularnost serije učinila ga je slavnim već posle prve epizode. U medijima je nazivan „Makolijem za doba videa“ („Macaulay for the video age“).²⁸ U britanskoj akademskoj javnosti sa Makolijem je pre Sajmona Šame upoređivan i A. Dž. P. Tejlor, takođe zbog televizijskog angažmana.²⁹ U oba slučaja radi se o izuzetnom komplimentu. Ovo posebno imajući u vidu da je Tomas Babington Makoli (Thomas Babington Macaulay), sa kojim su poređeni Šama i Tejlor, skoro sto godina ranije, početkom 19. veka, napisao voluminoznu *Istoriju Engleske* (History of England) i, uprkos kontroverznim ocenama savremenika i potonjih generacija, ostao zapamćen po izuzetnom talentu za pripovedanje.³⁰

Sajmon Šama je postao televizijska „zvezda“ u Velikoj Britaniji, a zahvaljujući emitovanju serije preko televizijske mreže *History*, i širom sveta. Pojavljivanje na televiziji učinilo je globalno poznatim i popularnim i druge istoričare i istoričarke, uglavnom poreklom iz Velike Britanije i SAD. Popularnost jedne istoričarke, profesorke klasičnih nauka na Univerzitetu u Kembriđu, Meri Bird,³¹ koja je uspešla da emisijama o istoriji antičkog Rima „osvoji“ milione gledalaca, dobila je razmere „kulta“. U Londonu je, navodno, moguće sresti devojčice odevene u majice sa natpisom: „Želim da budem Meri Bird kad porastem“. Meri Bird se smatra

²⁶ Th. Cauvin, „The Rise of Public History: An International Perspective“, 18; Wolfgang Hardtwig, „Kommentar: Verlust der Geschichte – oder wie unterhaltsam ist die Vergangenheit?“, in: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 17. 6. 2011; T. Logge, *op. cit.*, 143.

²⁷ Professor Sir Simon Schama. <https://www.britac.ac.uk/users/professor-sir-simon-schama> (pristupljeno 17. 9. 2018).

²⁸ Robert McCrum, „Battles of Britain“, *The Guardian. International Edition*, 1 Oct 2000 <https://www.theguardian.com/books/2000/oct/01/historybooks.robertmccrum> (pristupljeno 17. 9. 2018).

²⁹ Michael Foot, „Mean-spearated view of A.J.P.“. *The Observer*, 6. 2. 1994, 20.

³⁰ John Leonard Clive, *Macaulay. The Shaping of the Historian* (New York: Knopf, 1974); Owen Dudley Edwards, *Macaulay* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1988).

³¹ Mary Beard. <https://www.classics.cam.ac.uk/directory/mary-beard> (pristupljeno 27. 9. 2018).

medijskim „fenomenom“ ne samo zato što njena pojava odudara od uobičajenog izgleda popularnih televizijskih lica. Ova sredovečna žena odevena kao tinejdžerka, sa sedom kosom i iskrivljenim, požutelim zubima, prema ocenama urednika Bi-Bi-Sija, postala je na početku 21. veka oličenje „javnog naučnika“ i to prevashodno zahvaljujući talentu za naraciju. Meri Bird uspeva da privuče pažnju televizijske publike i uveri gledaoce širom sveta da je antička istorija i zanimljiva i uzbudljiva, kao i da se sadašnjost i budućnost mogu bolje razumeti ako se posmatraju kroz prizmu prošlosti.³² Šta još istorija može da učini za televiziju i televizija za istoriju pokazaće i nova televizijska serija u produkciji Bi-Bi-Sija pod naslovom *Civilizacije* (*Civilisations*), u čijem su nastanku učestvovali i Sajmon Šama i Meri Bird.³³ Međutim, malo ko je početkom 1970-ih kada se u SAD rađala ideja o javnoj istoriji mogao da zamisli da će u poslednjoj deceniji 20. veka nastati komercijalna, kablovska, satelitska, digitalna televizijska mreža koja emituje program 24 sata dnevno, dostupna je na svim kontinentima i zove se jednostavno – *Istorija* (*History*).³⁴ Na ovom kanalu ima i naučne istorije i popularne istorije, ali i pseudoistorije, a slično se može reći i za druge komercijalne televizije. Istorija se na kanalu *History* pojavljuje i tamo gde je gledaoci ne očekuju kao, na primer, u dokumentarno-igranoj seriji *Zvezde zalagaonice* (*Pawn Stars*) koja se emituje od 2009. godine. Do 2017. snimljeno je i emitovano više od 500 polučasovnih epizoda, a u skoro svakoj se može čuti rečenica: „U radnju je stigao divan komadić američke istorije!“ Oduševljenje vlasnika zalagaonice izazivaju najrazličitiji artefakti iz prošlosti, uz uslov da se na njihovoj preprodaji može dobro zaraditi. Procenu autentičnosti i vrednosti obično vrše stručnjaci, najčešće istoričari.³⁵

Elektronski mediji su postali izuzetno važan činilac u procesu izgrađivanja istorijskih predstava i istorijske svesti pripadnika različitih slojeva društva širom sveta, prevashodno zahvaljujući zastupljenosti i pristupačnosti istorijskih sadržaja u televizijskim programima, možda i važniji od institucionalnog obrazovanja.³⁶ Stvarnost u kojoj se istorija proučava i prezentuje iz temelja je promenjena kada je nastala „svetska mreža“ (*World Wide Web*, *Web 2.0*). Internet je uslovio potrebu za novim razmatranjem odnosa između historiografije, javnosti i medi-

³² Charlotte Higgins, „The Cult of Mary Beard“, *The Guardian*, 30 1. 2018. <https://www.theguardian.com/news/2018/jan/30/mary-beard-the-cult-of> (pristupljeno 18. 9. 2018).

³³ Andrew Anthony, „Civilisations: Three presenters, 10 parts, one epic history of the world’s culture“, *The Guardian. International Edition*, 27 12. 2015. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2015/dec/27/civilisations-mary-beard-simon-schame-david-olusoga-television> (pristupljeno 17. 9. 2018); *Civilisations. The series and festival exploring thousands of years of visual culture*. <https://www.bbc.co.uk/programmes/p05ws2kj> (pristupljeno 17. 9. 2018).

³⁴ Steve Anderson, „History TV and Popular Memory“, in: *Television Histories. Shaping Collective Memory in the Media Age*, eds. Gary R. Edgerton and Peter C. Rollins (University Press of Kentucky, 2001), 19.

³⁵ History. Shows. *Pawn Stars*. <https://www.history.co.uk/shows/pawn-stars> (pristupljeno 27. 9. 2018)

³⁶ Up.: Thorsten Logge, „Public History in Germany: Challenges and Opportunities“, *German Studies Review*, 39, 1, (2016), 141; Barbara Korte and Sylvia Paletschek, „Historical Edutainment: New Forms and Practices of Popular History?“, in: *Palgrave Handbook of Research in Historical Culture and Education*, eds. Mario Carretero, Stefan Berger and Maria Grever (London: Palgrave Macmillan, 2017), 191.

ja i učinio pitanje o „javnoj prirodi istorije“ još aktuelnijim.³⁷ Informatička revolucija uticala je i na preispitivanje metoda posredovanja između nauke i novih generacija putem istorije kao nastavnog predmeta.³⁸ U početku se očekivalo da će internet biti samo sredstvo koje ubrzava istraživanje i čini pristupačnim ranije teško dostupne istorijske izvore, ali se još krajem 20. veka moglo naslutiti da će implikacije korišćenja informacionih tehnologija biti složene i dalekosežne.³⁹ Jedna od najvažnijih je preispitivanje narativne prirode istorije i kreiranje alternativnih modela interpretiranja i prezentovanja istorijskih sadržaja.⁴⁰

Jedan od prvih „istorijskih“ sajtova kreiran je u jesen 1994. na Univerzitetu u Groningenu u Holandiji. Postavila ga je grupa studenata pod mentorstvom profesora Džordža Velinga (George M. Welling), koji je smatrao da bi takav projekat mogao da bude dvostruko koristan za njihovo usavršavanje. Studenti su imali zadatak da stečena znanja iz istorije SAD, od Američke revolucije do Prvog svetskog rata, prezentuju pomoću novih informacionih tehnologija.⁴¹ O uspešnosti ovog projekta svedoči činjenica da je još uvek „živ“ i popularan, iako postoji više od četvrt veka, što je na internetu čitava večnost.⁴² Istoričari su ubrzo počeli da koriste nove informatičke tehnologije. Geografski informacioni sistemi (Geographic Information Systems – GIS) i druge softverske „alatke“ omogućili su inovacije u proučavanju, interpretiranju i prezentovanju prošlosti.⁴³ Na Univerzitetu u Virđžiniji osnovan je početkom 1990-ih Centar za digitalnu istoriju. Daglas Sifelt (Douglas Seefeldt) i Vilijam G. Tomas (William G. Thomas) počeli su da razvijaju modele digitalnog proučavanja prošlosti.⁴⁴ Jedan od prvih rezultata nji-

³⁷ Ilaria Porciani, Jo Tollebeek, „Historians and the Web“, In: *Setting the Standards. Institutions, Networks and Communities of National Historiography*, eds. Ilaria Porciani and Jo Tollebeek (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 418. – O „digitalnom preokretu“ videti: Valerie Johnson, David Thomas, „Digital Information: ‘Let a Hundred Flowers Bloom ...’ Is Digital a Cultural Revolution?“, in: *The SAGE Handbook of Historical Theory*, eds. Nancy Partner and Sarah Foot (London: SAGE, 2013), 458–473.

³⁸ Videti: Ana Pešikan Avramović, *Treba li deci istorija. Psihološki problem nastave istorije u osnovnoj školi* (Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1996); Slobodan Mandić, *Kompjuterizacija i historiografija* (Beograd: Istorijski arhiv Beograda, 2004).

³⁹ Biljana Šimunović i Zoltan Đere, „Istorija na internetu“, *Nastava istorije*, 7, (1998), 235–243.

⁴⁰ Chiel van den Akker, „History as Dialogue. On Online Narrativity“, *BMGN – Low Countries Historical Review*, 128, 4 (2013), 107. <https://www.bmgn-lchr.nl/articles/abstract/10.18352/bmgn-lchr.9354/> (pristupljeno 16. 8. 2018).

⁴¹ Daniel J. Cohen and Roy Rosenzweig, „Exploring the History Web. When the Web was Young“. in: Daniel J. Cohen and Roy Rosenzweig, *Digital History: A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006). <http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/exploring/1.php> (pristupljeno 23. 08. 2018). Encyclopaedia Britannica® Publishing Partner Program > American History Project: University of Groningen <http://corporate.britannica.com/american-history-project-university-of-groningen-ii/> (pristupljeno 23. 08. 2018).

⁴² *American History: From Revolution to Reconstruction and Beyond*. <http://www.let.rug.nl/usa/> (pristupljeno 23. 8. 2018).

⁴³ Aleksandra Fostikov, Neven Isailović, „Digital Humanities or Digital versus Humanities“, *Review of the National Center for Digitization*, 24, (2014), 19–23.

⁴⁴ Douglas Seefeldt and William G. Thomas, „What Is Digital History?“, *Perspectives on History. The News Magazine of the American Historical Association. Special Issue: Viewing History at*

hovich eksperimenata bio je projekat pod naslovom *Dolina senki: dva naselja u Američkom građanskom ratu*.⁴⁵ Sredinom 1990-ih je, zahvaljujući finansijskoj podršci Nacionalnog fonda za humanistiku (National Endowment for the Humanities), Koledža za humanistiku i društvene nauke i Departmana za istoriju i istoriju umetnosti na Univerzitetu Džordž Mejson u Ferfaksu u Virđžiniji (George Mason University, Fairfax, Virginia), ali i stotinama pojedinačnih donatora, osnovan Centar za istoriju i nove medije Roj Rozencvajg (Roy Rosenzweig Center for History and New Media). Glavna misija Centra podrazumeva demokratizaciju istorije putem digitalnih tehnologija i sistema.⁴⁶

Popularnost televizijske serije *Istorija Britanije* i drugih sličnih emisija, filmova i serija, kao i prisutnost istorije na internetu, sigurno su doprineli ideji o organizovanju prve konferencije posvećene javnoj istoriji, koja je održana 2005. u Oksfordu pod nazivom *Ljudi i njihova prošlost (People and their Past)*. Ubrzo su pokrenuti i programi osnovnih i masterskih studija iz oblasti javne istorije na pojedinim britanskim univerzitetima.⁴⁷ Slični studijski programi, na nivou masterskih studija, pokrenuti su 2008. i na univerzitetima u Holandiji (Amsterdam), Belgiji (Gent) i Nemačkoj, gde su nakon Slobodnog univerziteta u Berlinu (2008) usledili masterski programi i na univerzitetima u Hajdelbergu i Manhajmu (2010), Kelnu i Hamburgu (2015) i Bohumu (2016). Prvi izbor u zvanje profesora za javnu istoriju, kao užu naučnu oblast, sproveden je na univerzitetu u Hajdelbergu 2012. godine. Iste godine je u okviru Udruženja nemačkih istoričara i istoričarki, središnje strukovne organizacije istoričara u SR Nemačkoj, osnovana Radna grupa za javnu istoriju.⁴⁸ U Francuskoj je otpor prema javnoj istoriji 2005. rezultirao osnivanjem Komiteta za nadzor nad javnom upotrebom prošlosti (Comité de Vigilance face aux Usages Publics de l'Histoire).⁴⁹ Ipak, od 2015. realizuje se i na Univerzitetu Istočni Pariz (Université de Paris Est, Créteil – Val de Marne) program masterskih studija javne istorije (l'histoire publique). U to vreme slični programi su pokrenuti i na univerzitetima u Italiji i Švajcarskoj. U Istočnoj Evropi su studije javne istorije od 2014. dostupne u Poljskoj, na Univerzitetu u Vroclavu,⁵⁰ a od 2016. *Javna povijest* je uvedena kao izborni predmet na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.⁵¹

the Intersection of Past and Future. May 1, 2009. <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/may-2009/what-is-digital-history> (pristupljeno 30. 9. 2018).

⁴⁵ The Valley of the Shadow: Two Communities in the American Civil War. <http://valley.vcdh.virginia.edu/> (pristupljeno 30. 09. 2018).

⁴⁶ The Roy Rosenzweig Center for History and New Media (RRCHNM). <https://rrchnm.org/> (pristupljeno 30. 9. 2018).

⁴⁷ Public History Courses. <https://www.history.org.uk/student/resource/2785/public-history-courses> (pristupljeno 31. 7. 2018).

⁴⁸ Christine Gundermann, „Öffentliche Geschichte – Public History an der Universität zu Köln“, *Geschichte in Köln. Zeitschrift für Stadt- und Regionalgeschichte*, 63, 1 (2016), 261.

⁴⁹ Th. Cauvin, „The Rise of Public History: An International Perspective“, 15.

⁵⁰ Serge Noiret, „First French Master in Public History-Histoire Publique (Université de Paris Est, Créteil – 2015-2016)“, *The International Federation for Public History* (2015). <https://ifph.hypotheses.org/496> (pristupljeno 15. 7. 2018).

⁵¹ Filozofski fakultet. Sveučilište u Zagrebu. ECTS Informacijski paket za akademsku godinu 2018/2019 <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Predmet/Index/5034> (pristupljeno 25. 7. 2018).

Prema podacima američkog Nacionalnog saveta za javnu istoriju, na univerzitetima u SAD i Kanadi bilo je početkom 2018. godine više od 250 studijskih programa iz oblasti javne istorije na nivou osnovnih i masterskih studija.⁵² Reč je o globalnom fenomenu budući da programi posvećeni javnoj istoriji postoje i na univerzitetima u Aziji i Južnoj Americi. O svojevrsnoj ekspanziji nove historiografske discipline svedoči i činjenica da je 2010. osnovana Međunarodna federacija za javnu istoriju,⁵³ koja od 2018. izdaje elektronski blog-časopis *Public History Weekly*.⁵⁴ Prvi časopis u ovoj kategoriji, *The Public Historian*, iste godine je proslavio 40. rođendan.⁵⁵ Konačno, pored organizacionog uobličavanja i institucionalizacije javne istorije, odvija se i proces njenog konstituisanja u posebnu disciplinu istorijske nauke. Objavljeni su prvi univerzitetski udžbenici i priručnici posvećeni javnoj istoriji, koji pružaju uvid u njenu teorijsko-metodološku matricu ali ukazuju i na brojne nedoumice.⁵⁶

Teorijsko-metodološka neodređenost kao obeležje discipline u nastajanju

Uprkos tome što se javna istorija sve više institucionalizuje u globalnim okvirima, još uvek ne postoji njena jedinstvena definicija. Postoje i različita shvatanja predmeta i metoda javne istorije. U prvom broju australijskog časopisa *Public History Review* istaknuto je da „privrženost ideji *javne istorije* odražava privrženost brizi za publiku i svest o složenom odnosu između publike, istorijske prakse i institucionalnog konteksta. Ona akademski istorijski rad postavlja u širi okvir posmatrajući ga kao samo jedan oblik istorijske prakse koji je neprestano u procesu pregovaranja i dijaloga sa drugim vidovima istorije“.⁵⁷ Američki Nacionalni savet za javnu istoriju je na početku 21. stoleća usvojio stanovište da su javni istoričari oni koji imaju akademsko obrazovanje „ali rade izvan akademskog prostora, kao i oni unutar univerziteta, koji pripremaju stu-

⁵² Guide to Public History Programs. National Council on Public History. <http://ncph.org/program-guide> (pristupljeno 17. 7. 2018).

⁵³ IFPH – FIPHP. International Federation for Public History. Fédération Internationale pour l'histoire publique. <https://ifph.hypotheses.org/> (pristupljeno 30. 9. 2018)

⁵⁴ *Public History Weekly. The International Blogjournal*. <https://public-history-weekly.degruyter.com/> (pristupljeno 30. 9. 2018)

⁵⁵ Celebrating 40 Years of *The Public Historian: a Special Virtual Issue*. <http://tph.ucpress.edu/content/celebrating-40-years-public-historian> (pristupljeno 31. 7. 2018).

⁵⁶ Martin Lücke und Irmgard Zündorf, *Einführung in die Public History* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2018); James B. Gardner and Paula Hamilton (eds.), *The Oxford Handbook of Public History* (New York: Oxford University Press, 2017); Cherstin M. Lyon, Elizabeth M. Nix and Rebecca K. Shrum (eds.), *Introduction to Public History. Interpreting the Past, Engaging Audiences*, (Lanham: Rowman & Littlefield, 2017); Marko Demantowsky (ed.), *Public History and School. International Perspectives* (Berlin: De Gruyter, Oldenbourg, 2017); Thomas Cauvin, *Public History. A Textbook of Practice* (New York: Routledge, 2016); Faye Sayer, *Public History. A Practical Guide* (London: Bloomsbury, 2015); *The Public History Reader*, eds. Hilda Kean and Paul Martin (New York: Routledge, 2013).

⁵⁷ Ann Curthoys and Paula Hamilton, „What Makes History Public?“, *Public History Review*, 1, (1992), 13.

dente za karijere u državnim agencijama, muzejima, bibliotekama, u ustanovama za zaštitu istorijskih spomenika i u privatnim preduzećima“. ⁵⁸

Šire shvatanje javne istorije (koja osim profesionalnih istoričara obuhvata i javnost) izneo je Čarls Kol: javna istorija je „istorija za javnost, o javnosti i da nju stvara javnost“ („history for the public, about the public, and by the public“). ⁵⁹ Na tragu pomenute definicije su i Roj Rozencvajg i Dejvid Telen, koji su u svojoj uticajnoj knjizi *Prisustvo prošlosti. Popularna upotreba istorije u američkom životu*, ⁶⁰ uveli krajem 1990-ih u akademski diskurs pojmove kao što su *popularno stvaranje istorije (popular historymaking)*, *popularna istorijska metodologija (popular historical methodology)*, *korisnik prošlosti (a user of the past)*, *upotrebljiva prošlost (a usable past)*, *intimna upotreba prošlosti (an intimate use of the past)*. ⁶¹ Nastojeći da istaknu različite načine pisanja i prikazivanja istorije, koji postoje uporedo sa akademskom historiografijom, Rozencvajg i Telen su naglasili da „Amerikanci aktivno učestvuju u korišćenju i razumevanju prošlosti – oni nisu samo pasivni potrošači istorija koje su konstruisali drugi“. ⁶² Tvrdeći da „profesionalni istoričari treba ozbiljno da slušaju i uvažavaju mnoge načine na koje stvaraoci istorije (historymakers) prelaze po terenu prošlosti, koji je toliko prisutan kod svih nas“, ⁶³ Rozencvajg i Telen su, ipak, propustili da kažu šta javna istorija zapravo jeste.

U nemačkoj historiografiji, takođe, postoji više definicija javne istorije. Kristina Gunderman pod javnom istorijom podrazumeva „proučavanje i proizvodnju istorijsko-kulturoloških fenomena“. ⁶⁴ Stefani Samida u javnoj istoriji vidi pojavu analognu „popularizaciji nauke“ u drugim disciplinama i definiše je kao istorijsko-empirijsku kulturološku nauku, čijim se predmetom može smatrati „područje istraživanja koje prevazilazi disciplinarne granice i koje se bavi svim ispoljavanjima istorijske kulture u javnosti i za javnost – takođe i u dijahronijskoj perspektivi – ali je, istovremeno ali ne i jedino, usmerena ka primeni: sasvim u smislu jedne *Doing History*“. Drugim rečima, javna istorija je usredsređena na „cirkulaciju istorijskog znanja između ekspertske i laičke sredine“. Pri tome, Samida ističe blisku vezu javne istorije ne samo sa historiografijom i didaktikom istorije već i sa ostalim humanističkim, odnosno kulturološkim disciplinama (*Kulturwissenschaften*). ⁶⁵ Slično tome, Frank Beš i Konstantin Gošler pod javnom istorijom podrazu-

⁵⁸ Navedeno prema: Hilda Kean and Paul Ashton, „Introduction: People and their Pasts and Public History Today“, in: *People and their Pasts. Public History Today*, eds. Paul Ashton and Hilda Kean (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 9–10.

⁵⁹ Charles C. Cole, „Public History: What Difference Has It Made?“, *The Public Historian*, 16, 4, (1994), 11.

⁶⁰ Roy Rosenzweig and David Thelen, *The Presence of the Past: Popular Uses of History in American Life* (New York: Columbia University Press, 1998).

⁶¹ *Ibid.*, 13, 20, 22, 64–66, 116, 18.

⁶² *Ibid.*, 3.

⁶³ *Ibid.*, 189.

⁶⁴ Ch. Gundermann, *op. cit.*, 264.

⁶⁵ Stefanie Samida, „Kommentar: Public History als Historische Kulturwissenschaft: Ein Plädoyer“, in: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 17.06.2014 http://docupedia.de/zg/Public_History_als_Historische_Kulturwissenschaft (pristupljeno 10. 7. 2018).

mevaju „svaki oblik javnog prikazivanja istorije, koji se odvija izvan naučnih institucija, skupova ili publikacija“. ⁶⁶ Habo Knoch definiše javnu istoriju kao „subdisciplinu istorijske nauke koja istražuje (...) javno predstavljanje prošlosti izvan naučne discipline, škole ili porodice“. ⁶⁷ Upravo ove aspekte ističe i Irmgard Cirndorf, autorka najobuhvatnije i najcelovitije definicije javne istorije: „Public History se shvata i kao svaki oblik javnog prikazivanja istorije usmeren ka širokoj javnosti koja ne pripada istorijskoj nauci, a takođe i kao subdisciplina istorijske nauke posvećena istraživanju prikazivanja istorije“. ⁶⁸ Prema tome, javna istorija, koja se u nemačkoj literaturi često označava i terminom primenjena istorija (*angewandte Geschichte*), označava istovremeno svako prikazivanje istorije u javnosti i naučnu disciplinu koja to prikazivanje proučava, analizira i kritički vrednuje. ⁶⁹

Imajući u vidu pomenute pokušaje definisanja javne istorije, neophodno je ukazati i na odnos javne istorije prema nekim pojmovima koji su proteklih decenija postali neizostavan deo naučnog diskursa, a čije značenje takođe nije u potpunosti određeno. Reč je, prvenstveno, o konceptima popularne istorije, sećanja i kulture sećanja, politike istorije, politike prošlosti i politike sećanja, te istorijske kulture, koji, iako u bliskoj vezi sa pojmom javne istorije, ipak nisu u potpunosti podudarni. Čini se da ponajmanje nedoumica izaziva odnos između javne istorije i popularne istorije. Kao što sa pravom ističe Jensen, iako se često upotrebljavaju kao sinonimi, ova dva pojma nemaju potpuno identično značenje, budući da javna istorija obuhvata sve oblike popularizacije znanja o prošlosti ali, istovremeno, podrazumeva i analizu i teorijsko osmišljavanje popularne istorije sa stanovišta naučne historiografije. Drugim rečima, popularna istorija je sastavni deo javne istorije, ali se time područje njenog delovanja ne iscrpljuje. ⁷⁰ Sličan je odnos javne istorije i prema konceptu sećanja, koji je postao jedan od središnjih historiografskih koncepata tokom prethodnih decenija. Nadovezujući se na shvatanja Morisa Albvaksa o „društvenom sećanju“, Pjer Nora i Jan Asman su u svojim istraživanjima ukazali na važnost sećanja u samorazumevanju društava u savremenosti. Dok je Nora svojim konceptom „mesta sećanja“ („lieu de mémoire“) istakao ulogu „mesta“ – materijalnih, simboličkih i funkcionalnih – kao kulturnih artefakata na kojima se zasniva kolektivno pamćenje društva/nacije, Asman je naročito naglasio razliku između „komunikativnog“ i

⁶⁶ Frank Bösch und Constantin Goschler, „Der Nationalsozialismus und die deutsche Public History“, in: *Public History. Öffentliche Darstellungen des Nationalsozialismus jenseits der Geschichtswissenschaft*, hrsg. Frank Bösch und Constantin Goschler (Frankfurt am Main: Campus, 2009), 10.

⁶⁷ Habo Knoch, „Wem gehört die Geschichte? Aufgaben der »Public History« als wissenschaftlicher Disziplin“, in: *Geschichtsdidaktik in der Diskussion. Grundlagen und Perspektiven*, hrsg. Wolfgang Hasberg und Holger Thünemann (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016), 304.

⁶⁸ M. Lücke und I. Zündorf, *op. cit.*, 24.

⁶⁹ Irmgard Zündorf, „Public History und Angewandte Geschichte – konkurrenten oder Komplizen?“, in: *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf Geschichte in der Öffentlichkeit*, hrsg. Jacqueline Nießer, Juliane Tomann (Paderborn: Schöningh, 2014), 70–73.

⁷⁰ Uoprediti: Bernard Eric Jensen, „Usable Pasts: Comparing Approaches to Popular and Public History“, in: *People and their Pasts. Public History Today*, eds. Paul Ashton and Hilda Kean (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), 43.

„kulturološkog sećanja“.⁷¹ Prvo označava individualna sećanja i sećanja zajednička manjim zajednicama, poput porodice ili pripadnika jedne generacije. Nasuprot tome, „kulturološko sećanje“ je transgeneracijsko i, zahvaljujući zajedničkim kulturnim simbolima, ono objedinjuje različita pojedinačna sećanja u jedinstvenu celinu.

U društvenim naukama je široko rasprostranjen i pojam kultura sećanja, koji označava različite vidove sećanja (individualna sećanja, sećanja različitih društvenih grupa, te zajednica kao što su nacije) i njihov međusobni odnos, budući da sećanja mogu da budu zajednička (shared memories), podeljena (divided memories) i sukobljena (conflicting memories). Koncept kulture sećanja usmeren je prvenstveno ka nosiocima (subjektima), a ne ka sadržaju sećanja.⁷² Imajući u vidu pomenutu tipologiju, predmet javne istorije obuhvatao bi celokupnu kulturu sećanja – kako Norina „mesta sećanja“, kako vidove kolektivnog pamćenja, tako i Asmanove obe vrste sećanja i njihovo preplitanje u javnom prostoru. S druge strane, koncepti poput politike istorije, politike prošlosti, odnosno politike sećanja, razvijeni su u društvenoj teoriji prvenstveno sa namerom da se označi uloga političkog delovanja u uobličavanju poželjnog društvenog sećanja, odnosno poželjne slike prošlosti. Iako međusobno konkurentni, ovi koncepti u osnovi označavaju istovetan, ili barem veoma sličan fenomen – „svesno podržavanje sećanja na određene istorijske događaje, procese ili ličnosti koje odražava političke namere i ima političku svrhu“.⁷³ Zbog toga i svako oblikovanje kolektivnih predstava o prošlosti, kao deo javnog diskursa, predstavlja sastavni deo javne istorije. Međutim, kao i u slučaju sećanja, predmet javne istorije jeste daleko širi i nije ograničen na domen političke instrumentalizacije prošlosti već, osim popularizacije istorijskih znanja, individualnog i kolektivnog sećanja, obuhvata i najrazličitije forme javnog bavljenja prošlošću – od podučavanja, preko zabave, do komercijalizacije istorijske baštine.⁷⁴

Odnos javne istorije prema konceptu istorijske kulture je, ipak, nešto složeniji. Izvorno ponikao u nemačkoj historiografiji tokom 1980-ih godina, prihvaćen i od anglo-američkih istoričara, pojam istorijske kulture (*Geschichtskultur*, *Historical Culture*) prema definiciji Jerna Rizena označava sveukupnost različitih vidova u kojima se prošlost pojavljuje u savremenim društvima, ali i celinu načina na koje se društva odnose prema prošlosti. Uočavajući pet ključnih dimenzija

⁷¹ Videti: Pierre Nora, „Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire“, *Representations*, 26, (1989), 7–24; Jan Asman, *Kultura pamćenja. Pismo, sećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama* (Beograd: Prosveta, 2011), 27–66.

⁷² M. Lücke und I. Zündorf, *op. cit.*, 30–31.

⁷³ Beatrix Bouvier und Michael Schneider, „Geschichtspolitik und demokratische Kultur: Einleitende Überlegungen“, in: *Geschichtspolitik und demokratische Kultur. Bilanz und Perspektiven*, hrsg. Beatrix Bouvier, und Michael Schneider (Bonn: Dietz, 2008), 7. O značenju i upotrebi pomenutih pojmova videti: Michael Kohlstruck, „Erinnerungspolitik: Kollektive Identität, Neue Ordnung, Diskurshegemonie“, in: *Politikwissenschaft als Kulturwissenschaft. Theorien, Methoden, Problemstellungen*, hrsg. Birgit Schwelling (Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2004), 178–181.

⁷⁴ Up: P. Nolte, „Öffentliche Geschichte. Die neue Nähe von Fachwissenschaft, Massenmedien und Publikum: Ursachen, Chancen und Grenzen“, 144.

istorijske kulture (kognitivna, estetska, politička, moralna i religijska), Rizen ističe da ona „funkcije podučavanja, zabave, legitimacije, kritike, odbacivanja, prosvjećivanja i drugih modusa sećanja integriše u sveobuhvatno jedinstvo istorijskog sećanja“. Budući da označava pojmovnu sintezu različitih pristupa prošlosti prisutnih u modernom društvu – od akademskih i političkih, preko medijskih do umetničkih, kulturnih i zabavnih – istorijska kultura predstavlja „praktično delotvornu artikulaciju istorijske svesti u životu društva“.⁷⁵ Imajući u vidu pomenutu definiciju, istorijska kultura predstavlja jedan od najopštijih pojmova istorijske nauke, koji ne obuhvata samo javnu istoriju kao akademsku disciplinu, već ukupnost različitih pristupa prošlosti i različite pojavne oblike prošlosti u određenom društvu. Kao teorijsko oruđe – odnosno analitička kategorija usmerena ka analizi različitih i međusobno konkurentskih diskursa o prošlosti sa stanovišta naučne racionalnosti – koncept istorijske kulture nije opravdano poistovećivati sa javnom istorijom koja, zajedno sa ostalim disciplinama istorijske nauke, predstavlja samo jedan, i to racionalno artikulisan deo istorijske kulture.

Imajući u vidu pomenute definicije javne istorije i širinu predmeta proučavanja, metodi kojima se javna istorija služi predstavljaju amalgam različitih inovativnih metodskih pristupa iz niza srodnih društvenih i humanističkih disciplina (antropologija, komunikologija, muzeologija, kulturologija, teatrologija, informacione tehnologije i dr.). U prvom redu, reč je o *istoriji materijalne kulture i prostora (spatial history)*, zatim, *vizuelnoj istoriji (visual history)*, odnosno prikazivanju prošlosti posredstvom različitih audio-vizuelnih medija, *istoriji koja se čuje (sound history)* i *usmenoj istoriji (oral history)*, te scenskim rekonstrukcijama prošlosti – od baleta, opere i pozorišta, do *oživljene istorije (living history)*, odnosno simulacije života u prošlosti u vidu istorijskog rijaliti programa (*historical reality television series*).⁷⁶ S obzirom na svoju „primenjenu“ stranu, javna istorija se bavi analizom i kritičkim vrednovanjem različitih javnih istorijskih priповesti dok, istovremeno, i sama učestvuje u njihovoj „proizvodnji“. To proučavanje je zasnovano na načelima narativnosti, istorijske imaginacije i multiperspektivnosti, kao središnjih didaktičkih kategorija. Istovremeno, javna istorija se služi konceptima rase, klase i roda, kako bi istakla kompleksnost društava u prošlosti uključujući u istorijske prikaze, po pravilu, i one marginalizovane grupe i zajednice (rasne, etničke, konfesionalne, klasne, rodne), koje su potisnute ili izbrisane iz nacionalnih „velikih pripovesti“ (metanaracija).⁷⁷ Konačno, javna istorija je upućena na medije kao prenosiocе „istorijskih poruka“, odnosno istorijskih pripovesti – od štampanih (istorijski romani, istorijski sadržaji u formi eseja, reportaže, intervjua ili komentara u dnevnim listovima i nedeljnicima, stripovi), preko elektronskih i audio-vizuelnih (radio, film, televizija), do digitalnih (e-

⁷⁵ Jörn Rüsen, „Was ist Geschichtskultur? Überlegungen zu einer neuen Art, über Geschichte nachzudenken“, in: *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*, (Wien: Böhlau, 1994), 4–5; Jörn Rüsen, *Historik. Theorie der Geschichtswissenschaft*, hrsg. Klaus Füßmann, Heinrich Theodor Grütter und Jörn Rüsen (Wien: Böhlau, 2013), 234–241.

⁷⁶ Videti: Jerome de Groot, *Consuming History. Historians and Heritage in Contemporary Popular Culture* (New York: Routledge, 2009), 163–180.

⁷⁷ M. Lücke und I. Zündorf, *op. cit.*, 61–88.

lektronske knjige, obrazovni i specijalizovani istorijski veb sajtovi, portali, blogovi, društvene mreže, diskusione grupe, kompjuterske igrice i dr.). Tako u središte javne istorije stiže proces „digitalizacije“ istorijskih pripovesti i njegove uloge u diseminaciji istorijskih znanja. U tom smislu, Kristina Gunderman sa pravom ističe neophodnost transdisciplinarnosti javne istorije budući da jedino na taj način ona može da na odgovarajući način pristupi predmetu svoga istraživanja.⁷⁸

Perspektiva

Imajući u vidu dosadašnji razvoj javne istorije, nameće se pitanje kakvu perspektivu ona otvara za naučnu historiografiju? Odgovor na ovo pitanje moguće je dobiti ako se razmotre promenjene društvene okolnosti u kojima deluje istorijska nauka na početku 21. veka i njena uloga u savremenim društvima, čiji je razvoj obeležen suverenom prevagom neoliberalne ekonomske politike, procesom globalizacije i sveprožimajućom revolucijom u komunikacijama. Informatička revolucija nije samo izmenila način rada istoričara već je uticala i na vidove predstavljanja istorijskih znanja i, što je posebno važno sa stanovišta javne istorije, komunikaciju historiografije sa najširoim publikom. Zajedno sa tradicionalnim načinima istorijske prezentacije (istoriografija, muzeji, arhivi, galerije, istorijski spomenici), novi mediji (internet i različiti servisi na internetu) usloveli su pojavu čitavog niza novih činilaca koji suštinski utiču na oblikovanje kolektivnih istorijskih predstava. Interesovanje javnosti za prošlost predstavlja neposrednu posledicu informatičke revolucije i procesa globalizacije, te sa njim povezanog procesa kulturne nivelacije. Sadejstvo navedenih činilaca – tehnoloških, društvenih i kulturoloških – uslovalo je povećano prisustvo prošlosti u javnom diskursu savremenih društava, u čemu značajnu ulogu, osim „kulture dokolice“, ima i nastojanje za očuvanjem kulturne samosvojnosti.⁷⁹ Istovremeno, u sklopu restrukturiranja „javnih politika“ na temelju ideologije slobodnog tržišta, neoliberalizam nije zahvatio samo evropske univerzitete u okviru reforme visokog obrazovanja, već je umnogome uticao i na nauku – od načina finansiranja istraživanja, organizacije naučnog rada, do društvenog vrednovanja naučnih rezultata, uz uporno insistiranje na „primenljivosti znanja“, nezavisno od toga da li je reč o tehničko-tehnološkim, društvenim ili humanističkim disciplinama.⁸⁰

U pokušaju da sagleda promenjen odnos historiografije i savremenog društva, Diter Langeviše, istaknuti nemački istoričar starije generacije, predlaže „fleksibilnost i prevazilaženje disciplinarnih granica“. S obzirom na činjenicu da se evropski univerziteti na početku 21. veka restrukturiraju po kriterijumima tržišne ekonomije, Langeviše smatra da se i zadaci studija istorije više „ne mogu određivati isključivo imanentno nauci (*wissenschaftsimmanent*), već da moraju da služe očeki-

⁷⁸ Ch. Gundermann, *op. cit.*, 264.

⁷⁹ Videti: Frenk Dž. Lečner i Džon Boli, *Kultura sveta: začeci i ishodi* (Beograd: Clio, 2006).

⁸⁰ Mihael Antolović, „Ka društvu (ne)znanja. O praktičnim implikacijama neoliberalne reforme visokog obrazovanja“, u: *Izazovi vaspitanja i obrazovanja u 21. veku*, urednica Nataša Branković (Sombor: Pedagoški fakultet, 2017), 11–23.

vanjima i zahtevima društva“. Takvo stanovište se čini značajnim, naročito ako se ima u vidu umnožavanje studijskih programa iz oblasti istorije, povećanje broja studenata i, konačno, svest da obrazovni sistem ima vrlo ograničene potrebe za profesionalnim angažovanjem istoričara.⁸¹ Nesrazmera između rastućeg broja doktora istorijskih nauka i odgovarajućih radnih mesta na univerzitetima i naučnim institutima i u Srbiji uslovljava pronalaženje alternativnih radnih mesta – na radiju i televiziji, u oblasti izdavaštva, u muzejima, arhivima, galerijama, bibliotekama, ustanovama koje se bave zaštitom kulturnih spomenika, dokumentacionim centrima, u državnoj upravi, u različitim udruženjima (uključujući državne, političke i nevladine organizacije), pa čak i u svetu korporativnog preduzetništva.⁸² Upravo ova okolnost – da se istorija zajedno sa ostalim humanističkim disciplinama nalazi na tržištu – navela je pojedine istoričare da zaključe da se „istorija prodaje“.⁸³

Jedan od priređivača istoimenog zbornika radova, Wolfgang Hartvig, smatra da je u toku proces širenja „istorijskog tržišta“, koje se „prilagođava potrebama i zadovoljava ih, a koje ne ispunjava akademska historiografija – i to već više od 100 godina“. Imajući u vidu rastuću zastupljenost istorije u različitim zabavnim programima, kao što su *Living-History-Events*, *Living-History-Programme*, kao i kulturno-istorijski turizam, Hartvig naglašava važnost dveju činjenica – da postoji tržište za istoriju, da to tržište svakodnevno raste i da, s tim u vezi, istorija postaje deo industrije zabave. Budući da je istorija sve više prisutna u javnom prostoru, ali ne sa prvenstvenom namerom da podučava na osnovu iskustava iz prošlosti (*Historia est magistra vitae*), već da pruži zabavu širokim krugovima „potrošača istorije“, ona se pretvara u nešto što bi se moglo nazvati *Histotainment* (kovanica nastala od termina *History* i *Entertainment*, sa ciljem da označi korišćenje istorije u zabavne svrhe). Osim zabave i pretvaranja istorije u *happening*, karakterističan vid komercijalizacije istorijskog nasleđa predstavlja i „kulturno-istorijski turizam“.⁸⁴ Elitističko odbijanje akademskih istoričara da primete i prouče, a kamoli da se prilagode novim uslovima proučavanja, prikazivanja i „konzumiranja“ istorije vodi, po Hartvigovom mišljenju, u ćorsokak. U predstavljanju prošlosti u savremenim društvima ključnu ulogu imaju novi masovni mediji (internet, video igrice, televizija, filmovi), koji „suštinski obeležavaju savremeno prikazivanje istorije – dobre i čitljive knjige i televizije, isto kao i loši ili dobri filmovi“, čime je nastalo jedno „potpuno novo područje rada za istoričare“.⁸⁵ Na istovetnu činjenicu ukazuje i Langeviše ističući da

⁸¹ Dieter Langewiesche, *Zeitwende. Geschichtsdenken heute* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007), 177–178.

⁸² Lutz Raphael, „Der Beruf des Historikers seit 1945,“ in: *Geschichtswissenschaften. Eine Einführung*, hrsg. Christoph Cornelißen (Frankfurt am Main: Fischer, 2009), 41; Up.: Gabriele Metzler, *Einführung in das Studium der Zeitgeschichte* (Paderborn: Schöningh, 2004), 312–336.

⁸³ Wolfgang Hardtwig und Alexander Schug (hrsg.), *History Sells! Angewandte Geschichte als Wissenschaft und Markt* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2009).

⁸⁴ Jacqueline Nießer und Juliane Tomann, „Einleitung“, in: *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf Geschichte in der Öffentlichkeit*, hrsg. Jacqueline Nießer und Juliane Tomann (Paderborn: Schöningh, 2014), 7.

⁸⁵ Wolfgang Hardtwig, „Kommentar: Verlust der Geschichte – oder wie unterhaltsam ist die Vergangenheit?“, in: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 17. 6. 2011.

istoričari nikada nisu imali, niti imaju monopol nad istorijom i da na „veoma razgranatom istorijskom tržištu“ postoji mnoštvo ponuda „među kojima profesionalni istoričari predstavljaju malu manjinu“.⁸⁶

Međutim, i pored ogromnog interesovanja javnosti za istoriju, kao i odgovarajućeg tržišta istorijske „ponude i potražnje“, akademska historiografija sve više gubi na relevantnosti usled alternativnih istorijskih pripovesti koje se nude izvan akademskog diskursa.⁸⁷ „Horizont očekivanja“ javnosti ne korespondira sa rezultatima naučne historiografije prvenstveno usled njene nekomunikativnosti. Historiografija, po pravilu, nastaje i konzumira se u vrlo uskom krugu stručnjaka. Upravo u tom kontekstu valja razumeti i pojavu javne istorije kao nove akademske discipline koja nastoji da premosti jaz između naučne historiografije i potreba javnosti za istorijskim znanjima. Na ovu činjenicu upozoravali su zagovornici javne istorije još početkom 1980-ih, ističući njenu ulogu u komunikaciji između akademske historiografije sa širom publikom.⁸⁸ Budući da odgovara na interesovanje javnosti za znanjima o prošlosti i da je neuporedivo komunikativnija od tradicionalnih načina prezentacije istorijskih znanja, javna istorija nesumnjivo poseduje ogromne didaktičke potencijale. Pitanje koje se nameće nije da li naučna historiografija treba da prihvati javnu istoriju kao subdisciplinu istorijske nauke, već kako da je konceptualno osmisli i pruži odgovarajući (naučni) odgovor na rastuće potrebe savremenih društava za istorijskom orijentacijom. U savremenim društvima su kolektivne predstave o prošlosti podvrgnute neprestanom procesu oblikovanja i preoblikovanja posredstvom masovnih medija. U tom procesu, pored neposrednih komercijalnih i zabavnih ciljeva, stalno su prisutne i latentne težnje za legitimacijom određenih političko-ideoloških programa. U društvenim uslovima koji temeljno menjaju ulogu i vrednovanje naučne historiografije, ona bi morala da se odredi prema informatičkoj revoluciji i potpuno izmenjenim načinima multimedijalne prezentacije prošlosti koji oblikuju istorijske predstave najvećeg dela laičke publike, propitujući i osavremenjujući svoje teorijsko-metodološke pretpostavke, nasleđene najvećim delom iz 19. veka.

U novom kontekstu nameću se i nova pitanja: ko treba da popularizuje istorijska znanja (istoričari ili medijski stručnjaci) i da li akademska historiografija treba da ostane prevashodno tekstualna i narativna u prezentaciji istorijskih znanja ili joj se, prelaskom iz „Gutenbergove galaksije“ u tehnološki nadmoćan svet hiperrealnosti, ukazuju i alternativne mogućnosti? Kao ni o samom predmetu javne istorije, tako i u odnosu na pomenuta pitanja, među istoričarima nema saglasnosti. Pored mišljenja da akademski istoričari treba da daju svoj doprinos popularizaciji istorijskih znanja, ali uz svest da ona sledi logiku drugačiju od istorijske nauke, postoje i suprotstavljeni stavovi koji insistiraju na aktivnom učešću istoričara u javnom prikazivanju istorije.⁸⁹ Slično tome, dok većina istoričara ne dovodi u pitanje narativnu prirodu historiografije, pojedini usamljeni glasovi smatraju da javna istorija pruža mogućnost za prevazilaženje tradicionalne forme istorijskih pripovesti.

⁸⁶ D. Langewiesche, *op. cit.*, 9, 85.

⁸⁷ Up.: J. Nießer und J. Tomann, *op. cit.*, 8.

⁸⁸ W. G. Johnson, Jr., „An American Impression of Public History in Europe“, 89.

⁸⁹ F. Bösch und C. Goschler, *op. cit.*, 10; Th. Logge, *op. cit.*, 142.

Polazeći od ocene da se „rezultati istorijskog istraživanja, zapravo, konstituišu tek u svome predstavljanju (koje je pristupačno javnosti)“, Paul Nolte ističe da ovo predstavljanje „ne mora da ostane ograničeno na klasični medij tekstualne reprezentacije, dakle, na više ili manje konvencionalnu historiografiju“. ⁹⁰ Još veći optimizam ispoljava Torsten Loge tvrdeći da je moguće „dramatično širenje koncepta historiografije izvan tekstualnog oblika ako bismo, nezavisno od njenih medija i žanra, istoriju tretirali kao performans“. ⁹¹ Direktorica Laboratorije za digitalnu kulturu na Univerzitetu u Pizi, ⁹² Enrika Salvatori, smatra da je participativni internet uslovio potrebu za temeljnim preispitivanjem metodologije, epistemologije i svrhe istorije uopšte. Istoričari su na internetu izjednačeni sa „laicima“ i suočeni sa izazovom proučavanja i interpretacije istorijskih izvora koji su i stvoreni na internetu. S druge strane, iste izvore istovremeno mogu da proučavaju i interpretiraju svi članovi „virtuelne zajednice“. Smatrajući da istoričari ne bi trebalo da ostanu indiferentni prema ovim promenama, E. Salvatori se zalaže za konstituisanje nove naučne discipline – *digitalne javne istorije* (Digital Public History – DPH). ⁹³

Uzimajući u obzir sve pomenuto, pojavu javne istorije treba prvenstveno razumeti kao akademski odgovor na potrebe savremenih društava za znanjima o prošlosti. Sledeći Tomasa Kovena koji ukazuje na tri osobene odlike javne istorije – komunikacija naučne historiografije sa neakadamskom publikom; učešće javnosti; primena istorijske metodologije na probleme današnjice ⁹⁴ – smatramo da bi ona trebalo da predstavlja jednu vrstu stručnog posrednika između akademske, profesionalne historiografije i šire javnosti ali i da, istovremeno, usmerava kolektivne istorijske predstave, odnosno istorijsku kulturu u celini, na temelju historiografskih znanja. Upravo na ovu činjenicu ukazuje i Irmgard Cindorf tvrdeći da je zadatak javnih istoričara da deluju kao posrednici između akademskih istoričara i ogromne većine onih koji to nisu. ⁹⁵ U tom smislu, težište javne istorije kao akademske discipline bi, kao što pokazuje program istoimenog studija na Filozofskom fakultetu u Kelnu, trebalo da bude usmeren ka: a) teorijsko-metodološkoj analizi različitih pristupa prošlosti u javnom diskursu; b) metodskom osmišljavanju popularizacije istorijskih znanja; c) analizi istorijskih iskustava u savremenoj multimedijalnoj kulturi, prvenstveno uticaja medija na stvaranje istorijskih predstava. ⁹⁶ Na ovaj način, javna istorija svoju funkciju ne bi iscrpljivala u *primeni*, odnosno *popularizaciji* istorijskih znanja, niti u *komunikaciji* naučne historiografije sa javnošću već bi, istovremeno, *artikulisala* javne predstave o prošlosti sa stanovišta naučne racionalnosti. Poslednja funkcija dobija utoliko više na značaju s obzirom na visok stepen „upotrebe i zloupotrebe istorije“ u savremenim društvima. ⁹⁷ Upravo stoga,

⁹⁰ P. Nolte, *op. cit.*, 139.

⁹¹ Th. Logge, *op. cit.*, 142.

⁹² Laboratorio di Cultura Digitale. <http://www.labcd.unipi.it/> (pristupljeno 30. 9. 2018).

⁹³ Enrica Salvatori, „The Digital Public Historian“. 04/05/2015. <https://esalvatori.hypotheses.org/224> (pristupljeno 17. 8. 2018).

⁹⁴ Th. Cauvin, „The Rise of Public History: An International Perspective“, 4.

⁹⁵ I. Zündorf, „Public History und Angewandte Geschichte – konkurrenten oder Komplizen?“, 69.

⁹⁶ Ch. Gundermann, *op. cit.*, 267–268.

⁹⁷ Up.: Marc Ferro, *The Use and Abuse of History or How the Past is Taught* (London: Routledge, 1984).

javna istorija bi svoj puni smisao dobila ne samo u analizi javne upotrebe prošlosti već, još i više u njenom oblikovanju i korišćenju u didaktičke svrhe.⁹⁸

Naročito značajnim se čini povezivanje i umrežavanje medija, institucija i organizacija (fakulteti i instituti, muzeji, arhivi, biblioteke, zavodi za zaštitu spomenika kulture, stručna i udruženja građana), kao i pojedinaca koji se na različitim nivoima (internacionalnom i transnacionalnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom) i na različite načine bave istorijom (u naučno-istraživačkom, kulturnom, edukativnom, umetničkom, popularnom, zabavnom ili komercijalnom smislu). Takvo povezivanje bi omogućilo da se prikazivanje istorijskih sadržaja u javnom diskursu, kao i komunikacija akademske istoriografije sa javnošću odvija unutar okvira naučne racionalnosti, pri čemu bi naučna historiografija služila kao jedna vrsta racionalnog „korektivnog faktora“ u mnoštvu paralelno postojećih i međusobno konkurentnih istorijskih pripovesti koje cirkulišu u savremenim društvima.

Zaključak

Hibridna po svome karakteru, budući da sintetizuje metodologiju više humanističkih (istorija, arheologija, filologija) i društvenih nauka (sociologija, antropologija, političke nauke, komunikologija), ali i da neposredno oblikuje javni diskurs o istoriji u saradnji sa nizom tradicionalnih i novih medija, javna istorija predstavlja akademsku disciplinu usklađenu sa potrebama savremenih „informatičkih društava“. Pored toga, javna istorija je izrazito *pluralna* disciplina. Nasuprot pojedinim shvatanjima koja, posebno u nemačkoj istoriografiji, predmet javne istorije hronološki ograničavaju gotovo isključivo na savremeno doba (pri čemu njeno težište usmeravaju na tzv. „politiku“ istorije“),⁹⁹ javna istorija obuhvata sva razdoblja postojanja i trajanja čovečanstva, od praistorije do najnovijeg vremena, pri čemu su različita težišta u javnoj istoriji (antika, srednjovekovlje, rani moderni period, „dugi 19. vek“ ili savremeno doba) najčešće određena osobenostima nacionalne istorijske kulture.¹⁰⁰ Konačno, javna istorija je otvorena za različite teorijsko-metodološke pristupe i najrazličitije istraživačke teme (od političke i ekonomske, preko kulturne, do mikroistorije, istorije svakodnevice, privatnog života i dr.) doprinoseći time multiperspektivnosti u prikazivanju složene istorijske stvarnosti.

Upozorenja britanske istoričarke Ljudmile Jordanove da javna istorija može da predstavlja „sredstvo establišmenta“, ali i sredstvo alternativnih pokreta koji kritikuju „elitističku i suviše profesionalizovanu istoriju“, nastojeći da „unaprede istorije koje su politički samosvesne, utemeljene u zajednici, i otvorene prema svima“,¹⁰¹ ne bi trebalo shvatati olako. Ovo posebno imajući u vidu

⁹⁸ S. Samida, *op. cit.*

⁹⁹ Tako je, na primer, težište u radu Instituta za primenjenu istoriju na Evropskom institutu Viadrina u Frankfurtu na Odri (Institut für Angewandte Geschichte, Europa-Universität Viadrina) stavljeno na prevladavanje traumatičnih iskustava iz prošlosti nemačko-poljskih odnosa i prevazilaženje podeljene prošlosti. Videti: <http://www.institut.net/en/> (pristupljeno 20. 7. 2018).

¹⁰⁰ Up.: S. Samida, *op. cit.*

¹⁰¹ Ludmilla Jordanova, *History in Practice* (London: Hodder Arnold, 2000), 141.

apstraktnost nacionalnih metanaracija na kojima se temeljila nastava istorije u Evropi krajem 19. i tokom prve polovine 20. veka a koje su, i pored brojnih reformi, dobrim delom ostale prisutne i u savremenim programima istorije kao nastavnog predmeta.¹⁰² Pojedini autori ukazuju na prednosti uključivanja učesnika istorijskih događaja u „proizvodnju istorijskih pripovesti“.¹⁰³ Imajući u vidu pomenute činjenice, javna istorija predstavlja nesumnjivo i oblik *demokratizacije istoriografske prakse* u najširem smislu reči budući da svojom otvorenošću prema ličnim životnim iskustvima (istoriji „običnog čoveka“) omogućava da predmet naučnog proučavanja postanu i društvene grupe (ne samo manjinske i marginalizovane) koje su ranije ostajale van vidokruga istoričara, ali i da rezultati takvog proučavanja postanu dostupni široj publici.¹⁰⁴

Imajući u vidu dinamičnu prirodu promena koje se kontinuirano odvijaju u savremenim društvima i koje iz temelja menjaju društveni položaj i ulogu naučne historiografije, javna istorija predstavlja izuzetno važan vid promovisanja istorijskih znanja i artikulacije javnog historiografskog diskursa sa stanovišta naučne racionalnosti. Budući da javna istorija poseduje snažan potencijal za kritičku analizu javnih istorijskih predstava, njeno uključivanje u akademsku historiografiju doprinosi njenoj samorefleksivnosti pružajući joj, istovremeno, nove metodološke podsticaje. Na ovu činjenicu upozoravao je još krajem 1970-ih Vesli Džonson: „U vremenu obeleženom brzim promenama, usluga istoričara kao tumača postala je suštinska“, smatrajući da će, ukoliko izostane odgovarajuća reakcija istoričara, na nju opravdano reagovati druge društvene nauke.¹⁰⁵ Javna istorija se čini značajnom i ako se ima u vidu da je „režim istoričnosti“ savremenih društava, usled poljuljane vere u mogućnost napretka u budućnosti, obeležen prezentizmom, odnosno življenjem u kontinuiranoj sadašnjosti.¹⁰⁶ U pomenutim okolnostima, posredujući u osmišljavanju i usmeravanju životne prakse na temelju istorijskih znanja, javna istorija predstavlja naučni odgovor na potrebe savremenih društava što može da bude i njen najvredniji doprinos „primenljivosti“ istorijskih znanja u javnom diskursu.

REFERENCE

- Akker, Chiel van den. „History as Dialogue. On Online Narrativity“, *BMGN – Low Countries Historical Review*, vol. 128, no. 4 (2013), 103–117. <https://www.bmgn-lchr.nl/articles/abstract/10.18352/bmgn-lchr.9354/> (pristupljeno 16. 8. 2018).
- Anderson, Steve. „History TV and Popular Memory“. In: *Television Histories. Shaping Collective Memory in the Media Age*. Edited by Gary R. Edgerton

¹⁰² Up. Denise Benvato, Karina V. Korostelina and Martina Schulze (eds.), *History Can Bite. History Education in Divided and Postwar Societies* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2016).

¹⁰³ Th. Logge, *op. cit.*, 142.

¹⁰⁴ Up.: I. Porciani and J. Tollebeek, *op. cit.*, 419; Martin Blatt, „Public History“, in: Peter N. Stearns (ed.), *Encyclopedia of Social History* (New York, London: Garland Publishing, 1994), 781.

¹⁰⁵ W. G. Johnson, „Editor’s Preface“, 5.

¹⁰⁶ François Hartog, *Regimes of Historicity. Presentism and Experiences of Time* (New York: Columbia University Press, 2015).

- and Peter C. Rollins, 19–36. University Press of Kentucky, 2001. <https://muse.jhu.edu/book/38064> (pristupljeno 29. 9. 2018).
- Anthony, Andrew. „Civilisations: Three presenters, 10 parts, one epic history of the world’s culture“. *The Guardian. International Edition*, Sun 27 Dec 2015 00.11 GMT. Last modified on Tue 19 Dec 2017 21.10 GMT. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2015/dec/27/civilisations-mary-beard-simon-schame-david-olusoga-television> (pristupljeno 17. 9. 2018).
 - Antolović, Mihael. „Ka društvu (ne)znanja. O praktičnim implikacijama neoliberalne reforme visokog obrazovanja“. U: *Izazovi vaspitanja i obrazovanja u 21. veku*. Urednik Nataša Branković, 11–23. Sombor: Pedagoški fakultet, 2017.
 - Asman, Jan. *Kultura pamćenja. Pismo, sećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*. Beograd: Prosveta, 2011.
 - Bell, Daniel. *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. London: Heinemann, 1974.
 - Bentrovato, Denise, Karina V. Korostelina and Martina Schulze (eds.). *History Can Bite. History Education in Divided and Postwar Societies*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2016.
 - Berger, Stefan (ed.). *Writing the Nation. A Global Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2007.
 - Berger Stefan, Chris Lorenz and Billie Melman. *Popularizing National Pasts. 1800 to Present*. New York: Routledge, 2012.
 - Blatt, Martin. „Public History“. In: *Encyclopedia of Social History*. Edited by Peter N. Stearns, 780–782. New York, London: Garland Publishing, 1994.
 - Bösch Frank, und Constantin Goschler. „Der Nationalsozialismus und die deutsche Public History“. In: *Public History. Öffentliche Darstellungen des Nationalsozialismus jenseits der Geschichtswissenschaft*. Herausgegeben von Frank Bösch und Constantin Goschler, 1–23. Frankfurt am Main: Campus, 2009.
 - Bouvier Beatrix, und Michael Schneider. „Geschichtspolitik und demokratische Kultur: Einleitende Überlegungen“. In: *Geschichtspolitik und demokratische Kultur. Bilanz und Perspektiven*. Herausgegeben von Beatrix Bouvier und Michael Schneider, 7–12. Bonn: Dietz, 2008.
 - Brigs Asa, i Piter Berk. *Društvena istorija medija. Od Gutenberga do Interneta*. Beograd: Clio, 2006.
 - Burk, Kathleen. *Troublemaker: The Life and History of A. J. P. Taylor*. New Haven and London: Yale University Press, 2000.
 - Cauvin, Thomas. *Public History. A Textbook of Practice*. New York: Routledge, 2016.
 - Cauvin, Thomas. „The Rise of Public History: An International Perspective“. *Historia Crítica*, XXX, no. 68, (2018), 3–26. <https://doi.org/10.7440/historicrit68.2018.01>.
 - Censer Jack, and Lynn Hunt. „Imaging the French Revolution: Depictions of the French Revolutionary Crowd“. *The American Historical Review*, vol. 110, no. 1, (2005), 38–45.

- Clive, John Leonard. *Macaulay. The Shaping of the Historian*. New York: Knopf, 1974.
- Cohen Daniel J., and Roy Rosenzweig. *Digital History: A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006. <http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/index.php> (pristupljeno 16. 8. 2018).
- Cole, Charles C. „Public History: What Difference Has It Made?“. *The Public Historian*, vol. 16, no. 4, (1994), 9–35.
- Curthoys Ann, and Paula Hamilton. „What Makes History Public?“. *Public History Review*, vol. 1, (1992), 8–13.
- Danniau, Fien. „Public History in a Digital Context Back to the Future or Back to Basics?“. *BMGN – Low Countries Historical Review*, vol. 128, no. 4 (2013), 118–144. <http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.9355> (pristupljeno 16. 8. 2018).
- Demantowsky, Marko (ed.). *Public History and School. International Perspectives*. Berlin: De Gruyter, Oldenbourg, 2017.
- Edwards, Owen Dudley. *Macaulay*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1988.
- Ferro, Marc. *The Use and Abuse of History or How the Past is Taught*. London: Routledge, 1984.
- Foot, Michael. „Mean-spearated view of A.J.P.“. *The Observer*, Feb 6, 1994, 20.
- Foster, Meg. „Online and Plugged In? Public History and Historians in the Digital Age“. *Public History Review*, vol. 21, (2014), 1–19. <https://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/phrj/article/view/4295> (pristupljeno 16. 9. 2018).
- Fostikov Aleksandra, i Neven Isailović. „Digital Humanities or Digital versus Humanities“. *Review of the National Center for Digitalization*, vol. 24, (2014), 19–23.
- Gardner James B., and Paula Hamilton (Eds.). *The Oxford Handbook of Public History*. New York: Oxford University Press, 2017.
- Grütter, Heinrich Theodor. „Warum fasziniert die Vergangenheit? Perspektiven einer neuen Geschichtskultur“. In: *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*. Herausgegeben von Klaus Fußmann, Heinrich Theodor Grütter und Jörn Rüsen, 45–57. Köln: Böhlau Verlag, 1994.
- Groot, Jerome de. *Consuming History. Historians and Heritage in Contemporary Popular Culture*. New York: Routledge, 2009.
- Gundermann, Christine. „Öffentliche Geschichte – Public History an der Universität zu Köln“. *Geschichte in Köln. Zeitschrift für Stadt- und Regionalgeschichte*, vol. 63, no. 1, (2016), 259–269.
- Hadalin, Jurij. „The Slovenian Digital Humanities Landscape – A Brief Overview“. In: *H-Soz-Kult*, 11.11.2014. <https://www.hsozkult.de/debate/id/diskussionen-2458?language=en&language=en#note12> (pristupljeno 17. 8. 2018).
- Hardtwig Wolfgang, und Erhard Schütz (Hrsg.). *Geschichte für Leser. Populäre Geschichtsschreibung in Deutschland im 20. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005.
- Hardtwig Wolfgang, und Alexander Schug (Hrsg.). *History Sells! Angewandte Geschichte als Wissenschaft und Markt*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2009.

- Hardtwig, Wolfgang. „Kommentar: Verlust der Geschichte – oder wie unterhaltsam ist die Vergangenheit?“. In: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 17.06.2011. DOI: <http://dx.doi.org/10.14765/zzf.dok.2.288.v1> (pristupljeno 16. 8. 2018). http://docupedia.de/zg/hardtweig_verlust_der_geschichte_v1_de_2011
- Hartog, François. *Regimes of Historicity. Presentism and Experiences of Time*. New York: Columbia University Press, 2015.
- Higgins, Charlotte. „The Cult of Mary Beard“. *The Guardian*. Tue 30 Jan 2018. <https://www.theguardian.com/news/2018/jan/30/mary-beard-the-cult-of> (pristupljeno 18. 9. 2018).
- Hirschman, Elizabeth C. *Heroes, Monsters, and Messiahs. Movies and Television Shows as the Mythology of American Culture*. Kansas City: Andrews McMeel Publishing, 2000.
- Igers, Georg G. *Istorijska nauka u 20. veku. Kritički pregled u međunarodnom kontekstu*. Beograd: Arhipelag, 2014.
- Jensen, Bernard Eric. „Usable Pasts: Comparing Approaches to Popular and Public History“. In: *People and their Pasts. Public History Today*. Edited by Paul Ashton and Hilda Kean, 42–56. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- Johnson, G. Wesley. „Editor’s Preface“. *The Public Historian*, vol. 1, no. 1, (1978), 4–10.
- Johnson, G. Wesley. „An American Impression of Public History in Europe“. *The Public Historian*, vol. 6, no. 4, (1984), 86–97.
- Johnson, G. Wesley. „The Origins of ‘The Public Historian’, and the National Council on Public History“. *The Public Historian*, vol. 21, no. 3, (1999), 167–179.
- Johnson Valerie, and David Thomas. „Digital Information: ‘Let a Hundred Flowers Bloom ...’ Is Digital a Cultural Revolution?“. In: *The SAGE Handbook of Historical Theory*. Edited by Nancy Partner and Sarah Foot, 458–473. London: SAGE, 2013.
- Jordanova, Ludmilla. *History in Practice*. London: Hodder Arnold, 2000.
- Kean, Hilda. „People, Historians, and Public History: Demystifying the Process of History Making“. *The Public Historian*, vol. 32, no. 3, (2010), 25–38.
- Kean Hilda, and Paul Ashton. „Introduction: People and their Pasts and Public History Today“. In: *People and their Pasts. Public History Today*. Edited by Paul Ashton and Hilda Kean, 1–10. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- Kean Hilda, and Paul Martin (Eds.). *The Public History Reader*. New York: Routledge, 2013.
- Kelley, Robert. „Public History: Its Origins, Nature, and Prospects“. *The Public Historian*, vol. 1, no. 1, (1978), 16–28.
- Knoch, Habbo. „Wem gehört die Geschichte? Aufgaben der »Public History« als wissenschaftlicher Disziplin“. In: *Geschichtsdidaktik in der Diskussion. Grundlagen und Perspektiven*. Herausgegeben von Wolfgang Hasberg und Holger Thünemann, 303–346. Frankfurt am Main: Peter Lang 2016.
- Kohlstruck, Michael. „Erinnerungspolitik: Kollektive Identität, Neue Ordnung, Diskurshegemonie“. In: *Politikwissenschaft als Kulturwissenschaft*.

- Theorien, Methoden, Problemstellungen*. Herausgegeben von Birgit Schwelling, 173–193. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2004.
- Korte Barbara, and Sylvia Paletschek. „Historical Edutainment: New Forms and Practices of Popular History?“. In: *Palgrave Handbook of Research in Historical Culture and Education*. Edited by Mario Carretero, Stefan Berger and Maria Grever, 191–205. London: Macmillan, 2017.
 - Langewiesche, Dieter. *Zeitwende. Geschichtsdenken heute*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2007.
 - Lečner Frenk Dž., i Džon Boli. *Kultura sveta: začeci i ishodi*. Beograd: Clio, 2006.
 - Logge, Thorsten. „Public History in Germany: Challenges and Opportunities“. *German Studies Review*, vol. 39, no. 1, (2016), 141–153.
 - Lücke Martin, und Irmgard Zündorf. *Einführung in die Public History*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2018.
 - Lyon Cherstin M., Elizabeth M. Nix, and Rebecca K. Shrum (Eds.). *Introduction to Public History. Interpreting the Past, Engaging Audiences*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2017.
 - Mandić, Slobodan. *Kompjuterizacija i istoriografija 1995–2005*, Beograd: Istorijski arhiv Beograda, 2008. <https://www.arhiv-beograda.org/rs/1995–2005.html> (pristupljeno 15. 8. 2018).
 - McCrum, Robert. „Battles of Britain“. *The Guardian. International Edition*. 1 Oct 2000. <https://www.theguardian.com/books/2000/oct/01/historybooks>. robertmccrum (pristupljeno 17. 9. 2018).
 - Metzler, Gabriele. *Einführung in das Studium der Zeitgeschichte*. Paderborn: Schöningh, 2004.
 - Nießer Jacqueline, und Juliane Tomann. „Einleitung“. In: *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf Geschichte in der Öffentlichkeit*. Herausgegeben von Jacqueline Nießer und Juliane Tomann, 7–14. Paderborn: Schöningh, 2014.
 - Nora, Pierre. „Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire“. *Representations*, no. 26, (1989), 7–24.
 - Noiret, Serge. „First French Master in Public History-Histoire Publique (Université de Paris Est, Créteil – 2015–2016)“. *The International Federation for Public History* (2015). <https://ifph.hypotheses.org/496> (pristupljeno 15. 7. 2018).
 - Pešikan Avramović, Ana. *Treba li deci istorija. Psihološki problem nastave istorije u osnovnoj školi*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1996.
 - Porciani Ilaria, and Jo Tollebeek. „Historians and the Web“. In: *Setting the Standards. Institutions, Networks and Communities of National Historiography*. Edited by Ilaria Porciani, Jo Tollebeek, 415–422. New York: Palgrave Macmillan, 2012.
 - Raphael, Lutz. „Der Beruf des Historikers seit 1945“. In: *Geschichtswissenschaften. Eine Einführung*. Herausgegeben von Christoph Cornelißen, 39–52. Frankfurt am Main: Fischer, 2009.

- Rauthe, Simone. „Geschichtsdidaktik – ein Auslaufmodell? Neue Impulse der amerikanischen Public History“. *Zeithistorische Forschungen*, vol. 2, (2005), 287–291.
- Rosenzweig, Roy and David Thelen. *The Presence of the Past: Popular Uses of History in American Life*. New York: Columbia University Press, 1998.
- Rousso, Henry. „Applied History, or the Historian as Miracle-Worker“. *The Public Historian*, vol. 6, no. 4, (1984), 65–85.
- Rösen, Jörn. „Was ist Geschichtskultur? Überlegungen zu einer neuen Art, über Geschichte nachzudenken“. In: *Historische Faszination. Geschichtskultur heute*. Herausgegeben von Klaus Fußmann, Heinrich Theodor Grütter, Jörn Rösen, 3–26. Wien: Böhlau, 1994.
- Rösen, Jörn. *Historik. Theorie der Geschichtswissenschaft*. Wien: Böhlau, 2013.
- Salvatori, Enrica. „The Digital Public Historian“. 04/05/2015. <https://esalvatori.hypotheses.org/224> (pristupljeno 17. 8. 2018).
- Samida, Stefanie. „Kommentar: Public History als Historische Kulturwissenschaft: Ein Plädoyer“. In: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 17. 6. 2014. http://docupedia.de/zg/Public_History_als_Historische_Kulturwissenschaft (pristupljeno 10. 7. 2018).
- Samuel, Raphael. „On the Methods of History Workshop: A Reply“. *History Workshop Journal*, vol. 9, no. 1, (1980), 162–176.
- Sayer, Faye. *Public History. A Practical Guide*. London: Bloomsbury, 2015.
- Schmale, Wolfgang. *Digitale Geschichtswissenschaft*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag, 2010.
- Schreibman Susan, Ray Siemens and John Unsworth (Eds.). *A Companion to Digital Humanities*. Oxford: Blackwell, 2004.
- Seefeldt Douglas, and William G. Thomas. „What Is Digital History?“. *Perspectives on History. Special Issue: Viewing History at the Intersection of Past and Future*. May 1, 2009. <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/may-2009/what-is-digital-history> (pristupljeno 30. 9. 2018).
- Sills-Jones, Dafydd. „Before the history boom. Revisiting UK television history documentary production“. *Critical Studies in Television. The International Journal of Television Studies*, vol. 11, no. 1, (2016). 78–95. <https://doi.org/10.1177/1749602015619633> (pristupljeno 30. 9. 2018).
- Stourton, James. *Kenneth Clark: Life, Art and Civilisation*. London: Collins, 2016.
- Šimunović Biljana, i Zoltan Đere. „Istorija na internetu“. *Nastava istorije*, 7, (1998), 235–243.
- Tomann, Juliane. *Geschichtskultur im Strukturwandel. Öffentliche Geschichte in Katowice nach 1989*. Berlin, Boston: De Gruyter, Oldenbourg, 2017.
- Wrigley, Chris J. *A. J. P. Taylor: Radical Historian of Europe*. London: I. B. Tauris, 2006.
- Zündorf, Irmgard. „Public History und Angewandte Geschichte – konkurren-ten oder Komplizen?“. In: *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf*

Geschichte in der Öffentlichkeit. Herausgegeben von Jacqueline Nießer und Juliane Tomann, 63–77. Paderborn: Schöningh, 2014.

- Zündorf, Irmgard. „Contemporary History and Public History“, Version: 2.0. In: *Docupedia-Zeitgeschichte*, 16.03.2017 DOI: [http://dx.doi.org/10.14765/zzf.dok.2.1017.v2_\(pristupljeno 17. 7. 2018\)](http://dx.doi.org/10.14765/zzf.dok.2.1017.v2_(pristupljeno%2017.7.2018)).

MICHAEL ANTOLOVIĆ, PhD, Associate professor
University of Novi Sad, Faculty of Education
Sombor, Republic of Serbia
mihael.antolovic@pef.uns.ac.rs

BILJANA ŠIMUNOVIĆ-BEŠLIN, PhD, Associate professor
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
Novi Sad, Republic of Serbia
simunovic@ff.uns.ac.rs

PUBLIC HISTORY – HISTORICAL PRACTICE, ALTERNATIVE MOVEMENT OR A SCHOLARLY DISCIPLINE?

Summary

Since the 20th century, the way in which history is studied has significantly changed. The same could be said for the ways in which history is “presented” and “consumed”, both within the academic community and by the wider audience. The changes were induced primarily by innovations in the field of information and communication technologies (IT). The transition from the “Gutenberg galaxy” into the world of digital (multi) media had made historical content widely available to the general public, and had increased, to an unprecedented extent, its presence in the public discourse around the world. In addition to the press, radio and television, which are by now considered to be traditional media sources, new digital media have emerged at the end of the 20th century. The incredible fast expansion of the World Wide Web and its improved version (Web 2.0) have further altered the circumstances in which “history” is created, especially if one takes into account the appearance of new media services on the Internet, such as Youtube, Facebook, Twitter and others. The development of IT has made the question of the “public nature” of history especially significant and has led to the revitalization of the movement that emerged in the 1970s in academic circles in the United States with the aim to call attention to the relationship between history and the general public – history “in the public” and history “for the public”. A new discipline was constituted within the framework of historical scholarship – public history. Translated literally into the Serbian language, public history is – *javna istorija*, but the designation for public history in Serbian could also be – *primenjena istorija* (*applied history*). The terms

applied history and *angewandte Geschichte* are used in English and German respectively, but not necessarily as synonymous. In the same way as the history didactics includes the research of teaching history, public history encompasses the study of the various ways in which history is (and could be) presented (and used) outside classrooms, and outside of academic “ivory towers” – in “real life”. *Hybrid* in its character, since it synthesizes the methodology of several humanities (history, archeology, philology) and social sciences (sociology, anthropology, political science, communicology), and shapes the public discourse on history through traditional and new media, public history seems to be a historical discipline compatible with the modern “information societies”. Simultaneously, public history is a highly *pluralistic* discipline, since it includes all historical eras, as well as different theories, methods and topics in academic research. Finally, public history could be perceived as a form of *democratization of historiographical practice* – through its openness to personal experiences (the history of the “ordinary man”) it allows social groups that have previously been neglected by historians to come to the forefront. It also makes available the results of historical research to the broader audience, including the members of aforementioned social groups. It seems that one of the most important aims of public history at the beginning of the 21st century is to outline standards for the new kind of experts among professional historians, ones who are qualified for innovative and creative projects, both in a real and virtual environment – competent consultants, managers, administrators and executives in the field of collecting, preserving, protecting, presenting and promoting historical contents and cultural and historical heritage in cultural institutions and agencies (museums, archives, libraries, galleries), in the mass media (television, Internet), in state and local governments, as well as in tourism. The paper addresses the formation and development of *public history*, its general theoretical and methodological features, its scope, as well as its potential challenges and prospects. The aim of the paper is to incentivize academic historians in Serbia to consider *public* (and / or *applied*) history and further discuss this phenomenon.

KEYWORDS: Historical methodology, historical scholarship, public history, applied history, popular history, digital history